

[Transcript] Vinohradská 12 / Proč už Země není pro člověka bezpečná?

Tady je Matěj Skalický a tohle je Vinohradská 12.

Svět v důsledku lidské čejnosti překročil už šest z takzvaných planetárních mezi, které mají vymezit bezpečné podmínky pro život lidí na zemi.

To je vždyčná, jak jsme těžké.

A pokud jste objodyvat zjetu, tam asi jsou ty výsledky celkově nejmíc alarmovíc.

Po nejceplejším strknu zažil svět i dosud nejhorší znečištěníce o dvě kvůli lesním požárům.

Země už není bezpečným místem pro život, člověk boží další planetární limity.

Tvrdí to mezinárodní tým vědců ve své nové studii.

Zbývá ještě čas nemocnou planetu uzdravit, bavím se o tom s naším novým klimatickým spravodajem.

Honzo Kalibou.

Dnes je z tředa, 27. září.

Ahoj Honzo, vítej tady se mnou ve studiu.

Ahoj Matěji, děkuju za pozvání.

Překročili jsme šest z 9 planetárních limitů,

varuje mezinárodní tým vědců v zářiovém vydání časopisu Science Advances.

Co to znamená? Už není proživot na planetě návratu?

No já možná bych začal trochu ze široka z vysoka, můžu.

Já jsem před časem dělal rozhovor s Jimem Lovellem, to je českoamerický astronaut, byl to náhradník Neil Armstrong'a, při měsí Apollo 11

a on už přetím se zúčastnil jednoho z prvních letůk měsíci jako prvního obletěl

a vlastně jako první schoval naši planetu za svůj vlastní palec.

A já jsem si obtal, jak mu tohle tenhle zážitech změnil život nebo uvažování o životě tady na zemi a on mi odpověděl, no já jsem si uvědomil, že vlastně žijeme v ráji

a jak krachí ten ráji je, jaká je to vlastně náhoda v tom širem vesmíru,

že tady máme místo, které tak akorát vzdalené od té našich vězdy, od slunce, tam není ani moc teplu, ani zima,

že máme gravitaci, že máme vodu a život,

že je jenom na nás, jak s tím naložíme.

Takže když to přeložíme, překloupíme do těch vědeckých planetádných limitů, který vymysleli věci, původně ve Stockholmu,

no tak oni nám říkají, že s tím nakládáme v současnosti velmi špatně.

Že si se průmyslová revoluce samozřejmě nám všem úžasně skvalitnila život,

ale že se to všechno dělo bhužel na konto životního prostředí,

ale je neodmysletelnou součástí, toho prostředí, ve kterém žijeme.

A že o ně musíme začít uvažovat i třeba v ekonomické rovině,

takže jestli je nebo není návratu,

tak oni nám v posatě říkají, pokud chcete, aby neště byla šance na návrat

a na to, abychom tady dlouhodobě udržitelně řeli,

tak ale musíte okamžitě nastatovat hluboké změny ve fungování společnosti

a našho vztahu k tomu, co nám ta příroda dává, to co považíme za zdroje.

No, 6 z 9 limitů nebo planetárních mezi taky, co jsem našel,

tak to zní docela varovně, ale tak jakých 6 jsme překročili?

Tak můžeme si vyjmenovat v rychlosti.

Jedním z nich je tzv. biosfera, tedy všechno žive na planetě.
To se týká, když to přeložíme do lidské řeči,
hlavně třeba vymírání druhů.
To je teď podle věcí násobně deseti,
až 100 násobně několikaset násobně možná rychlejší,
než kdykoliv za posledních 10 milionů let,
a stupňuje se to, ta rychlost možná v tom našem odtržení od přírody,
ve které mnoho z nás žije, tak jako nepočítujeme,
ale samozřejmě se postupně hroutí ty ekosistémy,
ty potravní řetězce, a my jsme na tom všem závislí.
Možná dám třeba příklad s korálovými útesy,
které by nás vlastně nemuseli moc zajímat,
které jsou na tom velmi špatně o tom bělení a o tom odumírání.
Čteme teď v letě, když se rekordně odřívají oceány,
no a možná si neuvodňujeme, že s korálu pochází třeba látky,
které využíváme klíčby nemocí,
jako jsou třeba kardiovaskolární emoci, nebo leukémi,
takže všechno je to propojené,
a ta biosfera, aby byla zdravá a ona není pro nás důležitá.
Pak je tu změra klimatu,
takže to jako celek dali jako jeden z těch pílířů,
kde jsme už tě limity také překročili,
pak jsou tam nové entity,
to si můžeme představit jako látky,
které vyvinul člověk a které škodí životním prostředí,
to znamená geneticky modifikované látky,
organizmy, nebo třeba jederný odpad, jederné zbraně.
No a pak také samozřejmě všechny možné syntetické,
chemikálie, které produkujeme,
a kterých vypouštíme statisíce,
takže to je třetí pílíř.
Čtvrtý, to jsou sladkovodní systémy planety,
tedy vše, co jsou vysící skolu během a zásobami.
Pytné vody dá se říct, nebo sladké vody.
Potom jsou to lesní systémy,
to znamená jak tropické, tak mírné,
tak i v supojadní lesy,
takže tam je typicky tím problémem třeba odlesňování Amazonie,
což má důsledky a dupady, zase na ty i další pílíře.
Ale netýká se to samozřejmě jednom Amazonie,
podíváme se k nám, jaké máme problémy s našimi lesy.
No a ten šestý, s těch 9 pílířů,
který se podle těch věcí hroutí,
to jsou tak zvané biogeochemické toky,

to z ní hrozně to slovo,
ale v posatě si můžeme představit toky,
dusíku a fosforu v tom kolo běhu v přírody,
což se hodně týká půdy a oceánu,
to, že skrátka tam,
tím, jak provozujeme průmyslové zemědělství,
například dochází ke stále větším koncentracím dusíku a fosforu,
a v posatě to,
kdybychom to převedli třeba na fungování mosku,
tak to tu půdu a její schopnost nám poskytovat
tu službu, kterou od nich chceme a oceány zabijí,
že tam zároveň ubívá nějaký slíku
a je to docela náročné na vyšetlení asi na pohopení,
ale týchá se to zruha toho.
A je to tedy tak, že je to jaká si měs,
po kterou dobrý a za kterou už jako špatný
a už velmi těžko se bude vracet do doby,
kdy to bylo dobrý, to znamná ta planeta,
jak mylet tu měs překročí,
tak v té určité sfere zmírání.
No oni vlastně to vyvinuli, představme si to,
jako kurhový diagram,
které oni rozporcovali na 9 výsečí
a v každé z nich my můžeme pozorovat,
jak moc to v té výseči překročilo
po hranici, kterou oni tam podle nějakých
svých kryterí stanovili
a jak se dostáváme daliko, daliko na dní,
ale co je důlžitě u toho modelu,
tak ten nám má ukázat,
jak je to vlastně všechno spoluprovázané.
To znamená, že my samozřejmě víme,
že máme problém se změnou klimatu,
máme problém s biodiverzitou
s přírodní rozmenitostí s vymíráním druhů.
My víme, že máme problém se znečištěním,
slycháme stále o mikroplastech a tak dále,
ale oni se pokusili to dá do jednoho grafu,
abychom si uvidomili, že ty problémy jsou propojené
a že my nemůžeme řešit jako jednotlivosti,
ale musíme řešit v celku.
Ono to zkrátka provázane je,
protože když se bavíme o změně klimatu,
tak samozřejmě fosilní paliva a tak dále,

ale problém je i odlesňování, protože přicházíme
o to přirozené prostředí, které nám pomáhá
ten uhlík přirozeně ukládat.
Takže odlesňování je v tom velký problém,
obzvláště odlesňování,
Amazonu a tropických pralesů,
kde toho uhlíku je uloženo, nebo se ukládá
nebo ukládalo do teďka spousta.
Ale zároveň oni to mají jako jednu vlastní výseč
a pokud zase naopak nevyřešíme změnu klimatu,
no tak to odlesňování bude pokračovat,
protože bude více požárů, bude více kurovcových kalamit a tak dále,
takže tím nám chtějí naznačit, jak propujene ty problémy jsou
a že to řešení musí být jednak rychlé,
jednak jednotné, globálně ideálně,
ale jednak také systematické a vnímat ty problémy
jako propujene.
Na druhou stranu třeba u těch lesů,
taky tvrdí, že by ta lesní plocha se měla obnovit
na úroveň konce 20. století,
což ale není úplně realné, ne?
Nevím, jestli to je nebo není realné.
Každopádně máme tady nějaké rewild iniciativy,
které by nám měli pomoci obnovovat právě lesy
a obecně divočinu nebo přírodní krajinu v nějaké její formě.
To se hodně řešilo Loni na tom biodiverzitním kopu,
což kop je samozřejmě ta výroční klimatická konference,
a Loni se konala velmi důležitá konference
také pod hlevičkou OSN, která řešila přírodní rozmanitost
a právě vymírání druhů u bývání lesů a tak dále,
a tam se země světa dohodli, že do roku 2030
chtějí, aby divočina nebo nějakým způsobem
chráněná krajina do nějaké míry
dvořila 30% území, jak jsouše, tak oceánů,
takže v tom máme vlastně stělesněnou
tu dohodu světa, že tohle je problém
a snahu s tím něco dělat na kolik samozřejmě rychle
a reálně se to bude jedit, to budeme sledovat,
ale spointe základní dohoda tam je
a nějaká naděje tím pádem tam snad je,
i když samozřejmě zaliží i na tempu.
Odlesňování není teda jediný problém
a znovu zalesňování není jediné možné řešení,
ale já bych nerad spolkl ty tři pili řek,

kterých je to zatím ještě dobrý, které jsme nedořekli.

To jsou jaké?

No, to se týká koncentrací aerosolu v atmosféry

a taky okysilování oceánů,

což je problém, kde už jsme skoro na tom limitu

a které také jsou vysí vlastně

je propučené se změnou klimatu

a tak dále se schopností oceánů

pomáhat nám pohlcovat ty zklenníkové pliny,

což bez oceánů by jsme na tom byli

tady nasouší mnohem-mnohůř.

No a pak je to ozonová díra

a její prohlubování, které se nám ale podařilo

jako lidstvu zastavit a to vlastně taky taková naděje,

protože jsme si dokázali tím monteralským protokolem

z osmdesátých let, kdy skrátka věda zjistila,

co je za problém, že vypuštěným učití chemikáli

si narušujeme ozon, což je potenciálně

obrovský problém pro lidstvo,

ale u zavření globalní dohody

se tento trend povedlo zvrátit

a je to jeden jediný z těch, kde vítí pdířů,

kde jsme naopak na dobré cestě,

kde ten trend je pozitivní

a pokud si z toho asi máme něco vzít,

takže to je inspirace proto,

abychom vyřešili i ty ostatní krize,

i když samozřejmě tohle bylo relativně jednoduché,

týkalo se to nějakého výseků konkrétních chemikáli

a pro svět nebyl zastakový problém

je zregulovat a nahradit

a samozřejmě jenom třeba směna klimatu sama osobi

je o tolik složitější problém,

že dohodnout se není čem

a tento trend zvrátit je mnohem národnější.

Snaží se o to klimatické samety,

které pořádá OSN

a další organizace po solem světě.

A to se k[u] vám a složitěflyť.

Budu to vět[it].

Jeden z nich byl teď v Míorku Kamil za Česko-Peter Pavel a sdíbil mimo jiné zlepšit strategické plánování.

Co si pod tím mám představit?

No, těžko říct, co si pod tím představit, ale nevím, jestli jako přesně interpretují, co on měl a myslí,

ale strategické plánování obecně samozřejmě je důležitá věc, protože my se můžeme dohodnout, že máme problém, jako se lidstvo tedy dohodlo, že pokud tedy to vzmete teď omezíme na změnu klimatu, že máme problém, my si můžeme dát nějaké cíle, no, ale pak je také důležité ty cíle naplňovat a ešte podskupě na toho je mít konkrétně.

Takže my víme u změny klimatu, že máme tak zvanou ambition gap, to znamená, že naše cíle nejsou dostatečně ambiciozní, abychom ten problém vyřešili, takže tam máme mezery, pak máme implementation gap, což je tedy mezera v naplňování už jenom těch cílů, které jsme si realně dali jako lidstvo, jako jednotlivé země, tam také ještě nejsme na té trajektorii, abychom dostatečně rychle ty cíle naplnili.

No a možná součástí problému toho je to strategické plánování, skrátka překlápět ty cíle, které si dáme do realních politik a realních změn.

Teď zrovna v Česku se reší aktualizovaná verze národního klimatického energetického plánu, což je dokument, který má určit, kdy přesně se bude ubírat naše energetika, což má na klimatickou politiku, která je samozřejmě větší skupina,

ale ta energetika na ním má zásadní vliv, protože z ní plně většina českých emisí z kleníkových plinů a dobře naplánovat třeba tenhle dokument,

je zásadní samozřejmě překlopení těch teoretických cíl, které si dáváme do té praktické roviny, aby se ty změny realně už konečně začali dít.

A Honzo, může Česká Republika dělat něco pro to, aby se dál nezhoršovali ty planetární pilíře, které už teď se hroutí těch šest,

a nebo naopak, abychom neprekročili nějaký další, děláme toho dost jako Česko, nebo jsme pořád velmi malý hráč?

No, vlastně jsme velmi velmi hráč, ale žádný hráč není dostatečně malý, protože samozřejmě bude se opakovat důležitá,

je ta jednota, tak globální úroveň, na které to řežit. Proto máme ty celosvětové konference se všemi jejich vadami a nedostatky,

a vždycky se chytáme za hlavu, že se vlastně jako nic nevěřilo, ale je to asi jediný způsob, jak postupovat nebo snahy,

jak se postupovat globálně jednotně, takže Česká role v tom je účastnice těchle jednání, s nějakou upřímnou snahou se té transformace a snahy věci napravit zúčastnit, no a pak samozřejmě také na té lokální úrovni

se snažit ty cíle plnit dělat, co můžeme, co umíme a ideálně ještě více a možná změnit uvažování a změnit debatu v tom veřeném prostoru.

No já jsem se na to ptali z toho důvodu, jak si mluvil o implementation gap,

jestli my neváme rezervy i třeba v tom, že jsme plnohodnotně ještě neimplementovali pařískou smlouvu?

Samozřejmě tady vládní představitelé tvrdí, že plníme pařískou dohodu, ono se to teď jako průběžně vlastně špatně nějak kvantifikuje,

protože ty cíle jsou nejbližší vlastně stanoveny pro rok 2030, my jsme navíc součástí Evropské unie a většina těch cílů je celou unijních,

i když my jsme i jako jednotlivá země podepsali pařískou dohodu i sami za sebe.

Teď právě v tom aktualizovaném dokumentu, o kterém jsme mluvili v tom národním energetickém klimatickém plánu,

by snad poprvé měl být i náš vlastní český závazek být klimaticky neutrální do roku 2050,

takže jako směřujeme asi i k té individuální zodpovědnosti, ale pokud se bavíte s odborníky, s sfrou, která se právě to implementací těch klimatických závazků do konkrétních politik zabývá v Česku, no tak tě experti vám řeknou, že skrátka jsme daleko daleko za svým potenciálem, když jsme my jánoji měnou třeba větnou energetiku a podíváme se na okolní země a na to, jak větná energetika je dologitá součástíou řešení a jak je u nás naprosto nerozvinutá, tak to nám asi jako taky ten obrázek doplní. Podíl obnovitelných zdrojů na výroby energie v Česku se má té měř zdvojná sobit. Na roce 2030 by měl být 30%. Je to realné zapřed pokladu, že upravíme legislativu a samozřejmě... A následně v té státní energetické koncepci chci chceme právě více rozpracovat jaká budou ty konkrétní, třeba i legislativní opatření. Do roku 2033 by se podle plánu vlády mělo v Česku přestat spalovat uhlí na výrobu elektriny i teplan. Opozece ale vyzívák přihodnocení termínu. Když se naopak podíváme daleko na východ od nás, tak vidíme, že ne, každý má možnosti a nebo chce vnímat klimatickou hrozbu stejně a pak se naše úsilí může zdát ve výsledku marné. Tak mohou v tom malý hráč jako my se hrát nějakou vyjednávací roli. No já bych možná před závorku vytknul to, že my vlastně jako nejsme malý hráč v tom smyslu, že pokud se bavíme třeba o změně klimatu, tak naše zodpovědnost za současný stav o teplení planety je pomětně velký přepočteno na hlavu, ale i historický, jsme promyslová země, hodně jsme jeli a stále jdeme na fosilní paliva. Když se podíváte do těch statistik, tak my jsme jeden z největších přispívatelů ke změně klimatu přepočteno na hlavu na světě. Samozřejmě, že v absolutních číslech země G20 tam samozřejmě potřebujeme také, aby se to rešilo, ale my nemůžeme ukazovat prsten na tom, že to má rešit především ten nebo ten, protože když se přepočteme na emise na hlavu, tak stále jsme na tom hůř, než Indie, Čína a ty země, o kterých asi je řeč zároveň tyhle země zdou obrovské kupředu, co se týče a třeba přechodu na obnovitelné zdroje energie. Víme o tom, jak nám ujíždí vlak v automobilovem brůmyslu s Čínov nebo jak jsme na ní závislí, co se týče výroby soládních panelů. Takže tam se ty změny dějí problémy v tom, samozřejmě, že my to absolutně nemůžeme skontrolovat, to, co Čína osobi prezentuje, na kolik je to lakování na zelenu a na kolik se všechny ty změny, jak se prezentuje, reálně dějí kvůli tomu režimu, který tam je. A na druhou stranu, skrátka, my máme svojí zlastní zodpovědnost, ale ano, na tom diplomatickém foru, samozřejmě, a je to prostě jako obrovský úkol, když si vezmeme, jaké jsou vztahy teď ve světě,

tak zasednout k jednomu stolu, například s Čínou,
která vlastně jako v našem prostoru je vnímána jako nepřítel.
Tak ale víme, že prostě, co se týče změny klimatu,
že skrátka postupovat společně musíme a ty cesty musíme k sobě hledat
a že není jiné východisko, protože ten problém prostě nevyřešíme,
když se toho Čína a nebo náš západní svět nebude účastnit
a vlastně dobrá správa s vým způsobem je,
že ta Čína má velké problémy, třeba z dopady,
z katastrofami způsobenými i změnou klimatu,
takže oni to jsou v Číně, také pocítují a taky vědí,
že to musí řešit.

Tak, úplně poslední vězka, když se vrátím k článku
ze zářijového vydání Science and Vences vědci,
v tom pay-peru píšou o tom, že by měly jejich update
o hledně stavu planetárních limitů posloužit
jako budíček pro lidstvo.

Tak kolik času podatebe zbývá na to se probudit?

Včera bylo pozdě, pokud jde teda o ten budíček,
ale samozřejmě lepší se probudit dnes, než zítra.

Stále s námi máme šanci s ním něco udělat,
ale skrátka třeba zrovna ten model těch planetárních limitů
a říkají to vlastně i jeho autoři, pokud se to snaží vysvětlit
v nějaké lidské řeči, prostě planeta,
která nám ten život dává,

tak je pacientem, který není v dobrém stavu, je ve vážném stavu
a oni to překračování těch planetárních limitů
přidávají třeba k tomu, že pacient má vysoký tlak,
v některých ohledech velmi vysoký tlak
a jiné podobné problémy, které sami o sobě ho nezahlubí
nebo nemusí ho okamžitě zahlubit,
ale samozřejmě to riziko,

že se ten organizmus, ten systém jednou zhroutí
nebo začne hroutit

a už vidíme, že se v některých ohledech to zdraví podlamuje,
tak to se samozřejmě noustále zvyšuje

a ty účinky se násobí a tak dále,
takže se prostě dostáváme do bodu,
kdy už nemusí být návratu

a kdy už to žádným snažením pak neovlivníme
a tam bychom se asi nechtěli úplně dostat.

To učíte ne, tak moc díky, že jsme to společně mohli probrat.

Děkuji taky, nastěšenou.

Tohle už je všechno z Vinohradské 12.

z pravodajského podkástu Českého rozhlasu.

[Transcript] Vinohradská 12 / Proč už Země není pro člověka bezpečná?

Dnes s Honzou Kalibou naším novým klimatickým zpravodajem bavili jsme se o planetárních limitech.

Proč planeta Země?

Stoná a proč pročlověka už nemusí být bezpečným místem pro život?

Na sváteční čtvrtek 28. září si dá Vinohradská 12. pauzu,

ale nový díl očekávejte ještě před víkendem.

A taky pak samozřejmě v pondělí to budeme analyzovat slovenské bolby, schiluje se tam totiž k nejsledovanějšímu hlasování za posledních 25 let.

Naslišenou v Pátek.